

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК
ТВОРЧОЇ
ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 10

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 10

Рівне – 2023

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік Національної академії наук вищої освіти України, проректор з науково-педагогічної роботи, європейської інтеграції та інновацій;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki.

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Потапчук Т.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Джус О.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри професійної освіти та інноваційних технологій Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Рибалко Л.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;

Прокоччук В.І. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Добровольська Р.О. – доктор філософії PhD, старший викладач кафедри вокально-хорової підготовки, теорії та методики музичної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Клепар М. В. – заслужений працівник культури України, доктор педагогічних наук професор кафедри початкової освіти Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника;

Лупаренко С.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 6 від 29.06.2023 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2023. – Вип. 10. – 200 с.

ISBN 978-617-8260-06-4

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Димченко С.С.</i> Виконання текстологічних засобів музичної виразності (сучасних прийомів гри міхом) і їх роль у формуванні професійних якостей студентів-баяністів.....	5
<i>Овсіюк Н., Коханська С.</i> Особливості розвитку професійної культури майбутніх фахівців музичного мистецтва.....	17
<i>Кузик В.В., Крись О.П.</i> Розвиток вокально-хорових навичок учасника дитячого хору.....	24
<i>Сверлюк Я., Онищук В.</i> Сучасні вектори професійної підготовки диригента оркестрового колективу.....	31
<i>Сулержук А.А., Гумінська О.О.</i> Творча діяльність на індивідуальних заняттях в дитячій музичній школі.....	40
<i>Ужвинський М.Ю., Онищук Н.В.</i> Цифрові мистецькі технології як основа електронного музичного інструментарію.....	50
<i>Шинкарук А.В., Крись О.П.</i> Розвиток технічних навичок учнів-баяністів середніх класів дитячої музичної школи.....	56

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Колосяк С.В.</i> Використання ефектів звуку в кіно та телебаченні: історія та сучасні тенденції.....	65
<i>Мельничук С.Ф.</i> Музичне мистецтво в ракурсі викликів сьогодення: мистецтвознавчий аналіз.....	73
<i>Маковінська О., Ніколайчук І.</i> Вплив релігії на формування європейської органної культури.....	80
<i>Олійник Ю.Д., Мазур Д.В., Заходякін О.В.</i> Постаць Оксани Герасименко в сучасному бандурному мистецтві.....	86
<i>Пастушенко А.С.</i> Українська пісня в контексті світової музичної культури.....	94
<i>Турчин Г.</i> Художньо-виразні функції духових, струнних та ударних інструментів українського народного оркестру.....	102
<i>Ужвинський М.Ю., Ді Чжунге, Лі Цінжу.</i> Функції музики та шумів в театральній звукорежисурі.....	110
<i>Филищук М., Панцюк В.</i> Регтайм як інструментальна форма раннього джазу.....	118
<i>Харитон І.М.</i> Творча фонема українського хорового диригента, педагога Володимира Пекаря.....	124
<i>Chepishko O., Mazur D., Zakhodiakin O.</i> Genesis of flamenco guitar art.....	132

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Буцяк В.І., Мазур Д.В., Сінкевич А.О.</i> Ігрові форми організації музично-ритмічної діяльності школярів	139
<i>Кондрачук Д.Р.</i> Музично-творчий розвиток дошкільників засобами інструментального музикування	145
<i>Павлюк О.В., Крусь О.П.</i> Елементарне музикування: історія, сучасний досвід.....	153
<i>Рибак С.А., Гумінська О.О.</i> Розвиток музичної грамотності на уроках мистецтва в 5-6 класах ЗЗСО.....	163
<i>Ткачук А.Ю., Гумінська О.О.</i> Розвиток емоційно-ціннісного ставлення до музики учнів 5-6 класів.....	172
<i>Крижановська Т.І., Холод К.С.</i> Поліський фольклор як чинник активізації професійного інтересу майбутнього вчителя мистецтва.....	181
<i>Крижановська Т.І., Янкевич М.І.</i> Музичний розвиток підлітків засобами бандурного мистецтва.....	188
Про авторів	196

РОЗВИТОК МУЗИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА В 5-6 КЛАСАХ ЗСГО

Анотація. Зміст статті розкриває форми та методи розвитку музичної грамотності на уроках мистецтва в 5-6 класах закладів загальної середньої освіти. Актуалізовано думку, що поняття «музична грамотність» потребує сьогодні перегляду у зв'язку з діяльнісним спрямування освіти в контексті концепції Нова українська школа.

На основі наукових праць здійснено спробу розкрити поняття «музична грамотність» як обізнаність учнів з музичним мистецтвом, його змістом, жанровими ознаками, особливостями музичної мови, жанрів, форм, стилів, композиторів та виконавців, конкретними музичними творами, відповідною термінологією, знанням способів нотного письма та читання, зв'язків між мистецтвом і життям.

Модельні програми «Мистецтво» для 5-6 класів, які проаналізовані у статті, визначають очікувані результати мистецької грамотності: учень / учениця пізнає різні види мистецтва, мову різних видів мистецтва, інтерпретує художні образи, виявляє ціннісне емоційне ставлення до мистецтва, удосконалює уміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати; використовує інформаційне середовище у власній творчості та художній комунікації, формуючи інформаційну та комунікативну компетентності.

Систематизовано методи розвитку музичної грамотності на уроках мистецтва в 5-6 класах, а саме: методи конструювання знань – мовні вправи з ритмо-блоками, ігри, ребуси, навчальні завдання (дослідити порівняти, скласти), інтелектуальні карти, лепбукінг, сторітеллінг, кубування, дидактичні вірші, ігри з LEGO-цеглинками, наочність; методи практичного застосування знань – система відносної сольмізації (рука-нотоносець, ручні знаки, «сходинки», «драбинка»), мовні, вокальні вправи, ритмізація текстів, ритмічні імпровізації, поспівки-ігри, навчально-виконавські завдання (відтворити, виконати), дидактичні вірші, казки, поспівки й пісні, казкові міні-вистави; творчі методи – ритмічні імпровізації, мелодичні імпровізації голосом, на елементарних музичних інструментах, навчально-творчі завдання (зімпровізувати, створити).

Проаналізовано зміст підручників «Мистецтво» та «Музичне мистецтво» з точки зору постановки навчальних, виконавських та творчих завдань на розвиток музичної грамотності учнів. Наведені приклади з власного досвіду викладання музичного мистецтва у 5-6 класах.

Ключові слова: грамотність, музична грамотність, урок музичного мистецтва в 5-6 класах.

Abstract. The content of the article reveals the forms and methods of developing musical literacy in art classes in 5-6 grades of general secondary education institutions. The opinion that the concept of "musical literacy" needs to be revised today in connection with the active direction of education in the context of the concept of the New Ukrainian School has been updated.

On the basis of scientific works, an attempt was made to reveal the concept of "musical literacy" as students' familiarity with musical art, content, genre features, features of musical language, genres, forms, styles, composers and performers, specific musical works, appropriate terminology, knowledge of notation methods. and reading, connections between art and life.

Model programs "Art" for grades 5-6, which are analyzed in the article, expect the expected results of artistic literacy: the student / student learns about different types of art, the language of different types of art, interprets artistic images, reveals a valuable emotional attitude to art, improves the ability to perceive, analyze, interpret; uses the information environment in his own creativity and artistic communication, forming informational and communicative competence.

Methods of developing musical literacy in art classes in grades 5-6 are systematized, as well as: methods of knowledge construction – language exercises with rhythm blocks, games, puzzles, educational tasks (research, compare, compose), intelligence maps, lapbooking, storytelling, cubing, didactic poems, games with LEGO bricks, visualization; methodical application of knowledge – a system of correct solmization (musical hand, hand signs, "stairs" ("ladder"), speech and vocal exercises, rhythmicization of texts, rhythmic improvisations, chants-games, educational and performance tasks (play, perform), didactic poems, fairy tales, rhymes and songs, fairy-tale mini-plays; creative methods – rhythmic improvisations, melodic improvisations by voice, on elementary musical instruments, educational and creative tasks (improvise, create).

The content of the textbooks "Art" and "Musical Art" was analyzed from the point of view of setting educational, performing and creative tasks for the development of students' musical literacy. Examples are given from my own experience of teaching musical art in 5-6 grades.

Keywords: literacy, musical literacy, music lesson in 5-6 grades.

Постановка проблеми. У минулому людина вважала себе грамотною, коли вміла читати і лише трохи писати, у сучасному світі таких навичок недостатньо. Грамотність людини сьогодні є основою для отримання нових знань і вмінь, дозволяє отримати доступ до абсолютно будь-якої інформації, поштовхом до стійкого та розширеного розвитку людини, дозволяє розширити свої можливості та робити свідомий вибір, інструментом ефективної участі людини у всіх сферах суспільного життя.

У галузі музичної освіти школярів важливим орієнтиром є цілеспрямований і систематичний розвиток музичної культури і музичних здібностей учнів, виховання емоційного сприйняття музики і морально-естетичних почуттів, здатності розуміти і відчувати зміст музичних творів. Музична освіта включає в себе цілеспрямоване формування музичної грамотності особистості, розвиток якої залежить від програм «Мистецтво», художньо-педагогічних технологій, методів, можливостей і напрямів розширення змісту шкільної музичної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам музичного навчання та виховання приділена велика увага в працях Е. Б. Абдуліна, Л. С. Аристової, Д. Б. Кабалевського, Л. М. Масол, О. О. Отич, Г. М. Падалки, Е. П. Печерської, О. Я. Ростовського А. Ю. Панчак, В. В. Рагозіної,

Т. М. Турчин, Р. І. Шпіци, Л. О. Хлебникової та ін., а питання розвитку музичної грамотності – в працях О. О. Гумінської, Р. Є. Дверія, Д. Б. Кабалецького, З. Кодая, Е. П. Печерської, О. Г. Раввінова, О. Я. Ростовського, Л. М. Сбітневої, М. М. Чернова та ін.

Але орієнтація концепції НУШ на ключові компетентності спонукає переглянути сьогодні поняття «музична грамотність», а також приділити увагу практичним аспектам розвитку музичної грамотності на уроках мистецтва в 5-6 класах.

Мета статті – дослідити форми та методи розвитку музичної грамотності на уроках мистецтва в 5-6 класах закладів загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. С. У. Гончаренко визначає грамотність як певний ступінь знання законів і правил рідної мови та вміння користуватися ними для висловлювання своїх думок усно й на письмі; один з найважливіших показників культурного рівня населення. А також трактує зміст поняття «грамотність» як ступінь обізнаності з певної галузі знання (музична грамотність, політична грамотність, технічна грамотність тощо) (Гончаренко, 1997, с.74).

З. Кодай трактує музичну грамотність як засвоєння музичного письма і читання нот, яке дозволяє включити учнів в колективне музикування з використанням найпростішого інструменту – голосу. У статті «Дитячі хори» Кодай писав, що навчання музиці проводити так, щоб це не було мукою, а було чимось прекрасним для дітей, прищеплювало їм на все життя потребу високої музики. (Баренбойм, 1983, с.266).

Музична грамота, на думку О. Г. Раввінова, – це різноманітні музичні знання і відомості про засоби музичної виразності – мелодію, лад, ритм та ін., про засоби виконання – співацькі голоси, хори, музичні інструменти, оркестри, про жанри музичних творів, їх будову, про творців музики та ін. (Раввінов, 1969, с.86).

Музична грамотність, на думку Д. Б. Кабалецький, є в дійсності музичною культурою, рівень якої не знаходиться у прямій залежності від ступеня засвоєння музичної (нотної) грамоти, хоча й передбачає знання цієї грамоти. Музичною грамотністю композитора-педагога називає здатність сприймати музику як живе, образне мистецтво, народжене життям і нерозривно пов'язане; здатність на слух визначати характер музики, відчувати внутрішній зв'язок між характером музики та її виконанням; здатність сприймати музику емоційно і осмислено, критично оцінюючи її, виявляючи хороший смак. Водночас Д. Б. Кабалецький до музичної грамотності відносить вміння на слух ідентифікувати автора незнайомої музики, якщо це характерно для даного автора, його твори, з якими учні вже знайомі (Кабалецький, 1984, с.24).

Змістом музичної грамотності, на думку О. Я. Ростовського, є не тільки конкретні відомості про музику, знання часткового характеру, а й

знання, що відображають суттєві особливості розвитку музики, дають широке уявлення про її життєві зв'язки, соціальне призначення. До ключових знань педагог відносить поняття про зміст та емоційний зміст музичних творів, відображення в музиці життєвих явищ, про основні сфери музики (танцювальність, пісенність, маршовість), жанри, елементи музичної мови, інтонацію як виражально-зображальне зерно музичного твору, про розвиток та будову (форми) музики, про багатство та своєрідність народної музики (Ростовський, 2000, с.79-80).

Частковими музичними знаннями О. Я. Ростовський вважає знання про конкретні елементи музичної мови, про композиторів та виконавців, історія написання твору, його побудову і зміст, про нотну грамоту (Ростовський, 2000, с.80).

Музично-теоретична діяльність, на думку Е. Б. Абдуліна, передбачає засвоєння учнями теоретичних знань про музику, формування умінь і навичок оперувати ними в процесі безпосереднього спілкування з музикою і роздуми про неї. В рамках загальної музичної освіти музично-теоретична діяльність учнів включає в себе засвоєння знань, формування умінь і навичок, пов'язаних з досягненням: закономірностей музичного мистецтва, його природи; форм побутування музики, творчості композиторів, виконавців, слухачів; елементарної нотної грамоти (Абдуллин, 1983, с.110).

«Музична грамотність, на думку Р. Є. Дверій, – це практичне, життєве вміння вільно переводити музичні звуки в нотний запис, а ноти – у звуки. В цьому сенсі, вважає педагог, між мовою і музикою великої різниці немає. В обох випадках головною опорою в навчанні служить голос людини. І мова вербальна, і мова музична засвоюються насамперед за допомогою голосу, бо і мова, і музика «народилися з гортані» (Дверій, 2014, с.47).

Р. Є. Дверій підкреслює важливість осолодіння музичною (нотною) грамотністю усім людством: «Музична грамотність може і повинна стати набутком усіх землян. Читання нотних текстів стане тоді таким же звичним, як читання книг, газет, журналів. Спільне музикування поширюється як популярне творче дозвілля, бо творити й виконувати музику можуть практично усі» (Дверій, 2014, с.47).

О. О. Гумінська замінює поняття «музична грамота» поняттям «теоретичне вивчення музики», підкреслюючи діяльнісний аспект музичного навчання. А також посилається на М. М. Чернова щодо визначення музично-теоретичний понять, які є «енциклопедією» музики: 1) ключові (загальні музично-естетичні) поняття: про зв'язок музики з життям, різні види мистецтва, види музики (народна, класична, сучасна), зміст музики (характер, образність музичних творів) тощо; 2) поняття про виразні засоби музики, за допомогою яких виявляється художній задум (ритм, висотність, рух мелодичної лінії, динаміка, темп, тембр, структура, фактура тощо); 3) знання про способи позначення основних виразних засобів (нотна грамота); 4) короткі відомості про способи виконання музики (людські голоси,

хор, інструменти, оркестри); 5) короткі відомості про народну творчість, найбільш видатних композиторів-класиків, про вітчизняних композиторів (Гумінська, 2010, с.62).

Л. М. Сбітнева під поняттям «музична грамота» позначає сукупність знань, що охоплює відомості про особливості та закономірності музичного мистецтва, засоби музичної виразності, зміст і побудову музичних творів, нотний запис і термінологію, про творчість композиторів і виконавців тощо. Ці знання, на думку педагога, накопичуються на уроках музичного мистецтва в музичній діяльності та роблять таку діяльність більш свідомою. Метою навчання музичній грамоті Л. М. Сбітнева називає: розвиток музичного слуху учнів, музичної пам'яті, вміння співати з нот, розуміти нотну грамоту, засоби музичної виразності, художній зміст музики, визначати форму музичних творів та знати способи виконання музики (Сбітнева, 2017, с.35-36).

Сучасна концепція Нова українська школа та розроблені відповідно до неї нормативні документи – Модельні навчальні програми «Мистецтво. 5-6 класи», – наголошують, що мета інтегрованого курсу «Мистецтво» реалізується в таких завданнях як «поглиблення знань про види мистецтва, особливості їхньої художньо-образної мови» (Іванюк та ін., 2022), «формування системи художніх знань, яка відображає видову і жанрову специфіку та взаємодію мистецтв; опанування мистецької грамоти, насамперед музичної і візуальної» (Масол, Просіна, 2022).

Серед очікуваних результатів даних програм виділимо орієнтири на мистецьку грамотність: «учень / учениця пізнає різні види мистецтва, удосконалюючи уміння сприймати, аналізувати, інтерпретувати; використовує інформаційне середовище у власній творчості та художній комунікації, формуючи інформаційну та комунікативну компетентності» (Іванюк та ін., 2022); «пізнає різні види мистецтва, пізнає мову різних видів мистецтва, інтерпретує художні образи, виявляє ціннісне емоційне ставлення до мистецтва» Масол, Просіна, 2022).

Л. М. Масол, О. В. Просіна деталізують очікувані результати щодо грамотності: учень/учениця «описує особливості мови різних видів мистецтва; пояснює засоби виразності художнього образу у творах різних видів мистецтва; наводить приклади творів різних видів мистецтва; розрізняє види і наводить приклади; виокремлює та характеризує жанрові ознаки творів різних видів мистецтва, наводить приклади творів різних жанрів; інтерпретує їх зміст (вербально/невербально; вказує на окремі виразні засоби; застосовує відповідну термінологію; пояснює зв'язки між мистецтвом і життям» (Масол, Просіна, 2022).

Різноманітність трактувань поняття «музична грамотність» зумовлює різноплановість підходів та методів її розвитку.

Нотну грамотність з давніх часів опановують за допомогою різноманітної наочності. Гвідо д'Ареццо вигадав чотирилінійний нотоносець,

розмістивши знаки нотного письма «невми» на різноколірних лінійках, а також використовував руку та лінії між фалангами пальців для позначення висоти (Аристова, 2018, с. 56).

Прихильники розуміння музичної грамотності (як нотної грамотності) пропагують систему відносної сольмізації. Цей метод полягає у тому, що основний звук (тоніка) кожного мажорного звукоряду позначається складом до незалежно від розташування відповідної ноти на нотному стані. У мі-бемоль мажорі d – це мі-бемоль, у сіль мажорі – сіль, у сі мажорі – сі і т. д. Таким чином, у процесі читання нот завдяки сольмізації виражається також і ладовий характер тональностей. Отже, сольмізація виконує двояку роль: по-перше, вона вчить співати з аркуша ще до ознайомлення з різними назвами абсолютної висоти звуків; по-друге, вчить миттєво розпізнавати ладовий характер тональностей, розуміти внутрішні особливості та гармонійний лад мелодій та музичних творів, знати не лише назви, а й функції звуків. Завдяки цим двом своїм особливостям відносна сольмізація однаковою мірою корисна на всіх щаблях музичного виховання – від нижчої до вищої (Сени, 1983, С.268).

К. Г. Стеценко навчання співу з нот педагог поділяв на два етапи: на першому кожен ступінь звукоряду записувати схематично «сходінками» («драбинкою»); на другому – вивчали запис нот на нотоносці, елементарну музичну грамоту. «Драбинка» використовувалась К. Стеценко для координації зорових уявлень зі слуховими та вокально-руховою моторикою. Педагог вказував, що застосування «драбинки» дає можливість проаналізувати напрям і характер руху мелодії: вгору чи вниз, плавно чи поривчасто тощо. Він вважав, що запис кружечків – знаків на сходінках малюнка сприймається зором значно краще, ніж на нотному стані, легше засвоюється порядок нот та їх взаємозв'язок (Стеценко, 1981).

У методиці К. Орфа вивченню музично-теоретичних понять передують творчо-практичні види діяльності: ритмізація текстів, ритмічні імпровізації зі звучними жестами та метро-ритмічними інструментами, після чого учні вивчають ритмічні послідовності, ритмо-блоки; співають поспівки-ігри, народні пісні, мелодичні імпровізації голосом та на ксилофонах, металофонах, блок-флейтах, після чого – засвоюють звуковисотні поняття та нотну грамоту (Аристова, 2018, с. 206).

Первинність практики підкреслює Д. М. Масол: «Емоційне сприймання-споглядання та творення художніх образів завжди було первинним на уроках мистецтва, а вторинним – опанування художньо-мовних засобів і відповідних понять». Завдяки художньо-педагогічним технологіям стимулювання емоційно-почуттєвої сфери, асоціативного мислення, уяви, фантазії учнів відбувається засвоєння мистецтвознавчої термінології (Масол, 2020, с.41).

Л. М. Сбітнева пропонує вивчати музичну грамоту у поєднанні з усіма видами музичної діяльності – під час розучування пісень, слухання

музичних творів та ін. (Сбітнєва, 2017, с.35-36); Л. С. Аристова – через ігрові прийоми, дидактичні вірші, казки, казкові міні-вистави з героями Нотами, Королевою Мелодією, Головним Ключем Соль (Аристова, 2021, с.211-212); О. С. Моторна та О. О. Капінос для практичного засвоєння музично-теоретичних понять (високі, низькі, довгі, короткі звуки, ритм, рух мелодії, мажор-мінор, динаміка) застосовують ігри з LEGO-цеглинками (Моторна, Капінос, 2019, С.12-18.). Розвинути критичне мислення, лаконічність та точність передачі інформації Ж. С. Марчук пропонує за допомогою інтелект-карт, кубування, лепбукінгу, сторіеллінгу (Марчук, 2019, с.26-29).

О. О. Гумінська пропонує три умовні етапи засвоєння теоретичних понять. До першого етапу («чую») педагог відносить спостереження над музичним матеріалом, тобто цілеспрямоване свідоме сприйняття музики – вправ, поспівок, пісень, інструментальних творів. До другого етапу («бачу») відноситься наочність – назва терміну, знаку, схема, таблиця, ілюстрація, що допомагає усвідомленню, запам'ятовуванню теоретичного поняття. До третього етапу («виконую») відноситься практична робота із застосування вивченого теоретичного матеріалу (Гумінська, 2010, с.62-65). Водночас О. О. Гумінська зауважує, що велику роль у вивченні та засвоєнні музичної грамоти відіграють ігри, використання яких веде до більш глибокого, осмисленого та швидкого засвоєння теоретичного матеріалу (Гумінська, 2010, с.76).

У підручниках «Мистецтво» та «Музичне мистецтво» для закладів загальної середньої освіти для опанування музичною грамотою представлено: визначення, рисунки та малюнки, що унаочнюють термін-поняття, навчальні завдання, наприклад: відтворіть на музичних інструментах ритми, досліди рух мелодії, поімпровізуй на дитячих музичних інструментах, створи мелодії для пісень, досліди звучання різних предметів, розгадай музичні ребуси, простукай ритм зі звуків різної тривалості; питання для аналізу-інтерпретації, виконавське, творче завдання на закріплення поняття, терміну.

А в нашому досвіді викладання мистецтва у 5-6 класах стали традиційними дидактичні ігри для пояснення музично-теоретичних понять «Конструктор», «Вгадай букву», «Поясни своїми словами», «Заспівай правило». Для закріплення і застосування понять ми використовуємо творчі завдання «Ланцюжок понять», «Ланцюжок імен».

Висновки. Таким чином, мистецька грамотність є ступінню обізнаності учнів з музичним мистецтвом: змістом, жанровими ознакам творів різних видів мистецтва, особливостями мови різних видів мистецтва, творами різних видів та жанрів, термінології, зв'язків між мистецтвом і життям (вимоги програм).

Музична грамотність є сукупністю різноманітних музичних знань і відомостей про відображення в музиці життєвих явищ, її життєві зв'язків, соціального призначення, про основні сфери музики (танцювальність,

пісенність, маршовість), про народну творчість, про творців музики (композиторів, виконавців), характерні риси композиторського стилю; про образність та емоційні характеристики музичних творів; про засоби музичної виразності, жанри музичних творів, їх будову, способи виконання музики (голоси, інструменти, хори, оркестри), музичне письмо і читання нот (О. О. Гумінська, Д. Б. Кабалецький, З. Кодай, О. Г. Раввінова, О. Я. Ростовський, Л. М. Сбітнева, М. М. Чернов).

Формами та методами розвитку музичної грамотності на уроках мистецтва в 5-6 класах є: система відносної сольмізації (рука-нотоносець, ручні знаки, «сходинки» («драбинка»), мовні, вокальні вправи, ритмізація текстів, ритмічні імпровізації, ритмо-блоки, поспівки-ігри, мелодичні імпровізації голосом та елементарних музичних інструментах, наочність, творчість, ігри, ребуси, навчальні, виконавські, творчі завдання (відтворити, порівняти, дослідити, виконати, імпровізувати, створити), інтелект-карти, лепбукінг, сторітеллінг, кубування, дидактичні вірші, казки, поспівки й пісні, казкові міні-вистави, ігри з LEGO-цеглинками (Г. д'Ареццо, К. Г. Стеценко, К. Орф, З. Кодай, Е. Сени, Л. М. Масол, О. О. Гумінська, Л. С. Аристова, Ж. С. Марчук, О. С. Моторна, О. О. Капінос, Л. М. Сбітнева та ін.).

Перспективи подальших досліджень пов'язані із моделюванням методики розвитку музичної грамотності засобами мультимедійних технологій.

Список використаної літератури

- Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 373 с.
- Музыкальное воспитание в Венгрии (1983). Ред. Л. А. Баренбойм. Москва: Сов. композитор. 400 с.
- Раввінов, О. Г. (1969). Методика хорового співу в школі: метод. посібник. Київ: Муз. Україна. 131 с.
- Кабалецький, Д. Б. (1984). Воспитание ума и сердца: Кн. для учителя. Москва: Просвещение. 206 с.
- Ростовський, О. Я. (2000). Методика навчання музики: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 216 с.
- Абдуллин, Э. Б. (1983). Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе: пособие для учителя. Москва: Просвещение. 112 с.
- Дверій, Р. Є. (2014). Музична грамота в малюнках: навч.-метод. посібник Львів: ЛОІППО. 52 с.
- Гумінська, О. О. (2014). Уроки музики в загальноосвітній школі: метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 104 с.
- Сбітнева Л. М. (2017). Методика музичного виховання : метод. рек. для студ. спец. «Музичне мистецтво (Художня культура)». Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ» імені Тараса Шевченка». 58 с.
- Моделна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: О. М. Івасюк, О. А. Комаровська, Г. О. Кізілова, Н. А. Лемешева, О. В. Лобова, Л. Й. Назар, І. Ю. Чужинова, О. А. Шулько) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14>.

07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Mist.osv.gal/Mystetstvo.5-6-kl.Ivasyuk.ta.in.14.07.pdf

Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5-6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (автори: Л. М. Масол, О. В. Просіна) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Mist.osv.gal/Mystetstvo.5-6-kl.Masol.Prosina.14.07.pdf>

Аристова, Л. М. (2018). Методика музичного навчання та виховання : навч.-метод. посібник. Миколаїв: Іліон. 404 с.

Сени, Э. (1983) Чтение и запись музыки. *Музыкальное воспитание в Венгрии*. Москва: Сов. Композитор. 399 с.

Стеценко, К. Г. (1981). Спогади, листи, матеріали. Упор. Є. Федотов. Київ: Муз. Україна. 480 с.

Масол Л. М. (2020). Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»: метод. посібник. Київ: Генеза. 207 с.

Моторна, О. С., Капінос, О. О. (2019). LEGO на уроках музичного мистецтва в початковій школі. *Мистецтво та освіта*. №4. 94 с.

Марчук, Ж. С. (2019). Методи навчання мистецтва молодших школярів у НУШ. *Мистецтво та освіта*. №2 (92). С. 24-30.

References

Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid. 373 s. [in Ukrainian].

Muzykalnoe vospytanye v Venhryu [Musical education in Hungary] (1983). Red. L. A. Barenboim. Moskva: Sov. kompozytor. 400 s. [in Russian].

Ravvinov, O. H. (1969). *Metodyka khorovoho spivu v shkoli: metod. posibnyk*. [The method of choral singing at school]: metod. posibnyk. Kyiv: Muz. Ukraina. 131s. [in Ukrainian].

Kabalevskiy, D. B. (1984). *Vospytanye uma y serdtsa: Kn. dlia uchytelia*. [Education of mind and heart: Book. for the teacher]. Moskva: Prosveshchenye. 206 s. [in Russian].

Rostovskiy, O. Ya. (2000). *Metodyka navchannia muzyky: navch.-metod. posib*. [Methodology of teaching music]: navch.-metod. posib. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 216 s. [in Ukrainian].

Abdullin, Э. В. (1983). *Teoriya y praktyka muzykalnoho obuchenya v obshcheobrazovatelnoi shkole: posobyе dlia uchytelia* [Theory and practice of musical education in a comprehensive school: a teacher's manual]: posobyе dlia uchytelia. Moskva: Prosveshchenye. 112 s. [in Russian].

Dverii, R. Ye. (2014). *Muzychna hramota v maliunkakh: navch.-metod. posibnyk* [Musical certificate in pictures]: navch.-metod. posibnyk Lviv: LOIPPO. 52 s. [in Ukrainian].

Huminska, O. O. (2014). *Uroky muzyky v zahalnoosvitnii shkoli: metod. posibnyk* [Music lessons in secondary school]: metod. posibnyk. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. 104 s. [in Ukrainian].

Sbitnieva, L. M. (2017). *Metodyka muzychnoho vykhovannia : metod. rek. dlia stud. spets. «Muzychne mystetstvo (Khudozhnia kultura)»* [Methodology of musical education]: metod. rek. dlia stud. spets.«Muzychne mystetstvo (Khudozhnia kultura)». Starobilsk : Vyd-vo DZ «LNU» imeni Tarasa Shevchenka». 58 s.v. [in Ukrainian].

Modelna navchalna prohrama «Mystetstvo. 5-6 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model educational program "Art. 5-6 grades" for general secondary schools] (avtory: O. M. Ivasiuk, O. A. Komarovska, H. O. Kizilova, N. A. Liemesheva, O. V. Lobova, L. Y. Nazar, I. Yu. Chuzhynova, O. A. Shulko) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Mist.osv.gal/Mystetstvo.5-6-kl.Ivasyuk.ta.in.14.07.pdf> [in Ukrainian].

Modelna navchalna prohrama «Mystetstvo. 5-6 klasy» (intehrovanyi kurs) dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model educational program "Art. 5-6 grades" (integrated course) for general secondary schools] (avtory: L. M. Masol, O. V. Prosina) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Mist.osv.gal/Mystetstvo.5-6-kl.Masol.Prosina.14.07.pdf> [in Ukrainian].

Arystova, L. M. (2018). *Metodyka muzychnoho navchannia ta vykhovannia : navch.-metod. posibnyk*. [Methodology of musical education and upbringing]: navch.-metod. posibnyk. Mykolaiv: Ilion. 404 s. [in Ukrainian].

Seny, Э. (1083). *Chtenye y zapys muzyky. Muzykalnoe vospytanye v Venhryi*. [Reading and recording music. Musical education in Hungary]. Moskva: Sov. Kompozytor. 399 s. [in Russian].

Stetsenko, K. H. (1981). *Spohady, lysty, materialy*. Upor. Ye. Fedotov [Memories, letters, materials]. Upor. Ye. Fedotov. Kyiv: Muz. Ukraina. 480 s. [in Ukrainian].

Masol L. M. (2020). *Metodyka vykladannia intehrovanoho kursu «Mystetstvo»: metod. posibnyk*. [Methodology of teaching the integrated course.]: metod. posibnyk. Kyiv: Heneza. 207 s. [in Ukrainian].

Motorna, O. S., Kapinos, O. O. (2019). *LEGO na urokakh muzychnoho mystetstva v pochatkovii shkoli*. [LEGO in elementary school music lessons]. *Mystetstvo ta osvita*. №4. 94 s. [in Ukrainian].

Marchuk, Zh. S. (2019). *Metody navchannia mystetstva molodshykh shkoliariv u NUSH* [Methods of teaching art to junior high school students at the NUS]. *Mystetstvo ta osvita*. №2 (92). S.24-30. [in Ukrainian].

УДК 78:[373.5.016:17.022.1]
ORCID: 0000-0003-2373-0009
ORCID: 0000-0001-9845-1958

*Ткачук А.Ю.,
Гумінська О.О.*

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МУЗИКИ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ

Анотація. Стаття розкриває суть поняття «емоційно-ціннісне ставлення до музики». Актуалізовано думку, що емоційно-ціннісне ставлення людини до світу, інших людей, до себе є важливою складовою соціального досвіду, який передається у процесі навчання та виховання.

На основі наукових праць здійснено спробу дати визначення емоційно-ціннісного ставлення як системи відносин до світу, до діяльності, до людей, яка передбачає засвоєння емоційного досвіду, накопиченого людством, і розробку

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 10

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 30.06.2023 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 11,62. Наклад 100 пр. Зам. 50.
Видавництво «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.
Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».